

ВАМ, ЩО ВПАЛИ

п і д

БАЗАРОМ

У 25-ту річницю смерті 359 Лицарів, що згинули з рук большевицьких катів під Базаром в 1921 році

У 5-ту річницю масових розстрілів німецькими загарбниками Членів ОУН за участь у національній маніфестації на могилі під Базаром в 1941 році.

ВАМ, ЩО ВПАЛИ

(в двадцять і п'яту річницю Першого та п'яту Другого Базару)

Ви впали в нерівному, затяжному бою. Ви впали, полявши своєю кров'ю плідючий український чорнозем, витиснувши сліди своїх скривавлених ніг на білому килимі раннього снігу.

Коли на українських землях зударилися світи, Ви кинули мужній виклик демонам знищення та руїни.

На шляхи Вашого походу, що покривалися Вашими трупами, що багряніли від Вашої крові, дивився байдуже заблуканий світ. Палаючі вогнем Ваші очі були чужими йому. Дикий рев катів, глухі стріли чекістів у Ваші груди не зворушували його сумління!

Ви вмирали, коли український народ блукав на роздоріжжі. Довгі воєнні громи великої війни приглушили його чуйність, великі зусилля послабили сили, а ворог підступно вкрадався в його серце. Трійлива їдь чужих доктрин, стовпи чужих горизонтів затемнювали український небосхил. І тоді Ви, мов ясні метеори, запалили українське небо пожарами великого зусилля. Ви прошили українську темряву блиском тверезого вояцького розуму — революційним очайдушнім чимом!

Ви на сторожі Українського Завтра поставили сильну твердиню — непоборну кріпость, що їй на і'мя 359 Л И Ц А Р І В Б А З А Р У. Вона врита в українську землю, що століттями видає нових борців. Вона збудована зо світлих традицій українського минулого та сцементована Вашою святою кров'ю.

Ви відійшли у простори Вічності. Але Ваш голос могутнім відгомоном лунав по всій Україні. Українські села та міста перемінювалися у фронті боротьби з наїзником.

Червоний демон шалів і впивався кров'ю мільонів людей. Квітуха Україна забагряніла від людської крові, задрожала стогоном катованих. Понад десять мільонів згинуло в пащі кровожадного вампіра. Він впивався, щоб знищити тих, яких він ошукав, щоб на кістках своїх жертв будувати свою десоцичну імперію.

Бій притихав і німіла здесяткована наїзником Україна. А з димів імперіялістичного чаду піднімався другий — брунатний вампір, що гострив свої кігті, щоб здушити червоного і, вирвавши йому Україну, виссати з неї останки крові.

І коли здрігнувся світ від удару двох титанів з Апокаліпси, по українській землі пролунав знову могутній зов до боротьби. І тоді на місце тих, що впали, прийшли Ви, нові борці — зроджені з їх крові та великих поривів духа. На місце Андрухових прийшли Баранівські, на місце Опок — Волиняки, Сурмачі, Яхни, Орещенки — команданти українського революційного підпілля.

Ви вдруге підняли знесилену Україну до чину та боротьби й освітили український світ своїми чинами.

У двадцяті річницю розстрілу 359 большевицькими паїздниками під Базарем Ви на їх могилі з тисячами українських селян, робітників та інтелігенції складали присягу на те, що сили свої відасьте Україні — Ви, кинули мужний визов обом вампірам.

Кілька днів по другому Базарі брунатний вампір розпаленими кігтями в'їдався у Ваше тіло. Виснажені тортурами в німецьких катівнях, Ви над могилою смерти на Мальованці коло Житомира, попереджали стріли катів своїм могутнім — „стріляй кате — Слава Україні”. Кожного дня й цілими тижнями кривавого листопада і грудня двадцятої річниці Базару неслося вулицями Житомира Ваше грімке — „Ми з Базару,” — що переходимо в величчє — „Ще не вмерла”.

Вас не розумів світ. Ваших поривів не розуміли й деякі свої „революціонери”, що вище України поставили себе, вище любови до катованої вітчизни свою амбіцію влади, що забули про українську мораль та закони української землі.

Ми перед Вами, лицарі Базарів, у річницю Вашої смерти відкриваємо свої чисті серця, Вам, що впали, прирікаємо вірність Вашим заповітам.

Вам, що впали на тернистому шляху боротьби, поклоняться завтра байдужий світ, якого червоний демон запалить пожарами його хати. Вам поклоняться все, що здорового має Україна та об'єднається до нового вирішального походу.

ВТРАТИ

**ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ
за панування німецького імперіялізму в Україні
в роках 1941—44.**

ВТРАТИ

ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

за панування німецького імперіялізму в Україні
в роках 1941—44.

У роках 1941—44 ОУН втратила 4.456 членів, в тому числі 197 членів вищого керівного складу, цебто починаючи з членів повітових керівництв. Згинуло 5 членів Проводу, що були іменовані на свої пости сл. п. Євгеном Коновальцем та 6 Краєвих Провідників поодиноких українських земель.

Члени ОУН, що згинули під німецькою окупацією, походили з різних земель: з Кубані, Наддніпрянщини, Волині, Галичини, Карпатської України та Буковини. В тому більша частина — українці із Середніх та Східніх Земель.

95 відсотків членів ОУН згинуло на території т. зв. Райхскомісаріату, що був під пануванням німецького садиста Еріха Коха. Це має своє коріння в тому, що там ОУН поставила собі основні суспільні та політичні завдання і там стратегічно лежав її головний фронт революційної боротьби. Галичина та еміграція творили тоді довгий час своєрідне запілля для підготовки кадрів, збереження резерв, технічних засобів і т. п.

З усіх міст України — найбільше членів ОУН зложило своє життя в Золотоверхому Києві, що в 1941—43 роках був головним осередком скупчення сил та серцем Організації, і з нього йшли революційні нерви до інших міст та районів Лівобережжя та Правобережжя. Там, у великій багряній піраміді, що складалася з 621 членів ОУН з усіх українських земель, віддали своє життя — виконуючий обов'язки пропагандивного референта Проводу ОУН на Українських Землях Оршан-Чемеринський, голова Спілки

Письменників України — поетка Олена Теліга, діяч Карпатської України — Іван Рогач та Краєвий Провідник ОУН — Зенон Домазар. Останній, покритий ранами від двотижневих побоїв німецьких варварів, залишив на стінах Лукіянівки кров'ю написані слова: „Спливаю кров'ю — не зраджу тайни Друзів“.

В 1941—42 роках найбільше членів ОУН згинувало в німецьких тюрмах на Середніх та Східніх Землях. Вони були закатовані, розстріляні чи загазовані в німецьких обозах смерті. Від початку 1943 року число втрат складається з вбитих в партизанській акції на Волині й Поліссі, де відділи ОУН вели боротьбу проти німецьких імперіялістів, большевицьких терористів та діставали дошкульних ударів від українських безконцепційних „революціонерів“.

Втрати в членах ОУН в концентраційних таборах за дотеперішніми ще неповними підчисленнями сягають сьогодні 132 членів. З них більшість згинула в концтаборах України. 61 відсотків втрат в концтаборах припадає на табір смерті — „Маєрівські Дачі“ — коло Києва.

Членів ОУН, що попали в руки німців на Середніх та Східніх Землях, ґештапо в більшості розстрілювало на місцях. Серед замордованих в концтаборах є Заступник Голови Проводу ОУН, відомий поет і вчений сл. п. Олег Кандиба-Ольжич.

Всі страхиття німецьких концтаборів, поруч з десятками Членів ОУН, пройшло в дуже важких умовах 7 членів Проводу ОУН з Головою Проводу ОУН — полк. Андрієм Мельником та його Дружиною.

Інформаційний Відділ ОУН.

Постій, квітень 1946.

Б А З А Р

Лютим, жорстоким дзвоном

Видзвонює сталь...

Скрикує льодом червоним

Холоне Звіздаль.

Витривать, витривать, брате,

У боротьбі!

Чотири гранати для ката,

А п'ята - собі...

Кулі до чол., як бджоли,

Шабля руба...

Солить землю і солить

Червона ропа.

Лютим, жорстоким дзвоном

Видзвонює сталь...

Скрикує, льодом червоним

Холоне Звіздаль.

О. Стефанович

ВАМ, ЩО ВПАЛИ

/У двадцятьп'яту річницю Першого та п'яту Другого Вазару/

Ви, що впали в нерівному, затяжному бою. Ви впали, поливши свою кров'ю плідний український чорнозем, витиснувши сліди своїх скривавлених ніг на білому килимі раннього снігу.

На шляхи Вашого походу, що покривався Вашими трупами, що багрянів від Вашої крові, дивився байдуже заблуканий світ. Палаючі вогнем Ваші очі були чужими йому. Дикий рев катів, глухі стріли чекістів у ваші груди не зворушували його сумління!

Ви вмирали, коли українська надія блукала на роздоріжжі. Довгі воєнні громи великої війни приглушили його чуйність, великі зусилля послабили сили, а ворог підступно вкрадався в його серце. Трійлива ід'я чужих доктрин, стовпи чужих горизонтів затемнювали український небосхил. І тоді ви, мов ясні метеори, запалили українське небо пожарами великого зусилля. Ви промили українську темряву блеском тверезого воляцького розуму - революційним очайдушнім чином!

Ви на сторожі Українського 3 а в т р а поставили свільну твердиню - непоборну кріпость, що їй на ім'я 3 5 9 Д и ц а р і в Б а з а р у . Вона врита в українську землю, що віками видає нових борців. Вона збудована з світлих традицій українського минулого та цементована Вашою святою кров'ю.

Ви в і д і й ш л и у п р о с т о р и В і ч н о с т и Але Ваш' голос могутнім відгомоном лунає по всій Україні Українські села та міста перемінювалися у фронті боротьби з наїзником.

Червоний демон шалів і впивався кров'ю мільйонів людей. Квітуча Україна забагряніла від людської крові, задрожала стогоном катованих.

Понад десять мільйонів людей згинувло в пащі кровожадного вампіра. Він впивався, щоб знищити тих, яких він окував, щоб по кістках своїх жертв будувати свою деспотичну імперію.

А з димів імперіалістичного чаду піднімався другий - б р у н а т н и й в а м п і р , , що гострив свої кігті, щоб здушити червоного і, бирвавши йому Україну, - висати з неї останки крові.

І коли здрігнувся світ від удару двох титанів з Апокаліпси, по українській землі пролунав знову могутній зов до боротьби. І тоді на місце тих, що впали, прийшли Ви, нові борці - зроджені з їх крові та великих поривів духа. На місце Андрухових прийшли Баранівські, на місце Опок - Волинці, Сурмачі, Яхни, Орищенко - команданти українсько-го революційного підпілля.

Ви вдруге підняли знесилену Україну до спротиву та боротьби і освітили український світ своїми чинами.

У двадцятьп'яту річницю розстрілу 359 большевицькими наїзниками під Базарем, Ви на їх Могили з тисячами українських селян, робітників та інтелігенції склали приюгу — на те, що сили свої віддасте Україні — Ви кинули мужній визов обом вампірам.

Кілька днів по другому Базарі брунатний вампір розпаленим ми кігтями в'їдався у Ваше тіло. Викрадені тортури в німецьких катівнях Ви над могилою смерти на Мальованці біля Житомира, попереджали стріли катів своїм могутнім — "Стріляй кате — Слава Україні!" Кожного дня й цілими тижнями кривавого листопаду й грудня двадцятьп'ятої річниці Базару неслося вулицями Житомира Ваше грімке — "Ми з Базару", — що переходило у величне — "Не вмерла".

Вас не розумів світ. Ваших поривів не розуміли й деякі свої "революціонери", які вище України поставили себе, вище любови до катованої України свої амбіції влади, які забули про українську мораль та закони української землі.

Ми, перед Вами, Лицарі Базарів, у річницю Вашої смерти відкриваємо свої чисті серця, Вам, що впали, прирікаємо вірність Вашим заповітам.

Вам, що впали на тернистому шляху боротьби поклониться завтра байдужий світ, якого червоний демон запалить пожарами. Вам поклониться все, що здорового має Україна та об'єднається до нового вирішального походу.

х

"Я думаю, що другий Базар відкриває черговий етап української революційної боротьби, що по найбільших ускладненнях мусить закінчитися створенням Самостійної Української Держави".

Олег Ольжич-Кандиба

х

"Як учасник Другого Зимового Походу, стверджую, що здвиг українського населення Наддніпрянщини в 20. річницю розстрілу большевиками 359 Лицарів, є доказом, що Правда, за яку вони згинули, є непоборною."

Полк. Роман Сущко
Полк. Роман Сущко

х

"Для кожного, що панує, чи скоче панувати в Україні, український націоналізм буде найбільшою небезпечкою і непримиримим ворогом."

Олег Ольжич-Кандиба

Г Е Р О І   Б А З А Р У

В історії українського народу багато світлих моментів, величннх зривів боротьби проти наїзників. Ці зриви - це найяскравіший доказ нашої непоборности. Народ можна вважати переможеним лише тоді, коли він після програної - залишить боротьбу. Український народ ніколи не переставав боротись. Наші прогарні були для нас нічим іншим, як вічним імпульсом до нових зривів. Український народ після однієї невдачі ставав ще завзятіше до нової боротьби. В цьому крилася та внутрішня сила української нації, яка дозволила нам, ще підпадали на протязі віків нападам різного роду навал, утриматися на поверхні історії. Утриматись не як пасивний сучасник, але як її опістворець. Програні визвольні змагання 1917-1920 рр. змусили українську армію, знеможену, вичерпану довгом боротьбов з переважачим ворогом, здеятковану тифом, без зброї, без одержі, перейти Збруч, та на зайнятих поляках Західних Українських Землях скласти рештки зброї й піти за понурі грати таборів у Польщі й Румунії. Здавалося, що вже настав кінець. Україна, зайнята військами червоного наїзника, допомоги не мала звідки чекати. Увесь світ занятий своїми справами, і Україна йому байдужа. Але не байдужа її доля українським воякам. Червона Москва грабує українські села, розстрілює населення. Стогін народу доходить до душ вояків, і вони не можуть спокійно сидіти. Хоч і опинились вони за дротами, хоч в Україні запанував ворог, але українська нація не була ще переможена. Її зламано фізично, але вона не піддалася, не визнала перемоги ворога. За почином головного командування Української Армії, починають творитися окремі відділи для боротьби проти большевиків. Волинські ліси заповнилися якимись дивними дроворубами, що неначе чогось вичікували. Це прибули втікачі з таборів - інтерновані українські вояки, що мали ввійти в склад головної волинської групи. Їм на допомогу мали виступити подільські та басарабська групи. Відділи фізично знеможених, без одягу, без зброї українських вояків йшли проти ворога. 4-го листопада 1921 року Головна Волинська Група, переслідувана польським артилерієм на межі волинського Полісся, через село Боровські Будки, коло села Петреби, перейшла кордон. Назустріч їм бризнули промені українського золотого сонця, але над невзловисно крякала галічка. Та вони йшли, свідомі Великої Метти: здобути Українську Державу, або згинуть в боротьбі за неї. Не було дня, ні навіть години без бою.

Большевики наче чоті пси, обсідали Головну Волинську Групу, кидарчи до бою все нові та нові частини. Через домі, сніг, мороз та болото група - гола, боса й голодна, але з серцем повним завзяття, йшла невтомно вперед. Ведеться наступ на Коростень, а потім у напрямі району Радомиль-Житомир. Група, хоч перетомлена й виснажена, не спиняє свого псходу, бо знає лише один наказ: "Вперед!" Іде, щоб виконати завдання - звільнити Україну від віковичного ве-

рога. Але похід стає дедалі тяжчим. Табір від ранених збільшується, а ворог навідає. Труднощі просування серед глибоких снігів не дозволяють відірватися Групі від наступачої кінноти, і 13 листопада Група починає відворот до польських кордонів. Група йде під час 20-ступеневого морозу. Коні не витримують, але люди йдуть, відбиваючись від ворога. Трагічного дня 17 листопада Група прибуває до села Малі-Миньки, звідки продовжує марш за річку Звіздаць, яка залишиться в нашій історії, як новітня Каля. Ворог навідає. Українські вояки, навіть ранені, кидаються до останнього вирішного бою, але по кількох хвилинах руки надаремно шукать набоїв. Не вистачило навіть, щоб кінчати своє життя. Лише той, кому забракло для цього набою, або сили - пробивсь в лісі, трапив у полон. Так скінчився останній бій на річці Звіздаці, останній бій Української Повстанської Армії. Полонених, по тортурах, які вони мусіли пережити в зимних церквах, вивели на суд. Присуд був короткий - розстріляти...

Під містом Базаром виконана велика могила. Над неї привели 359 героїв, які ще залишилися живі. Московські червоні кати обідянками помилування хотіли намовити лицарів відректися святощів, за які Герої боролися, але почули рішучу відповідь, висловлену козаком Щербакком: "Ми знаємо що нас чекає, і ми не боїмося смерті, але до вас служити не підемо. Коли ви нас поб'єте, - знайте, що за нас помститься весь український народ." Ці слова геройського козака покрито гучне "Слава", і, як останній привіт Україні від її вірних синів, - гимн "Ще не вмерла Україна" їх заглушило торохкотіння скорострільів. Затихло все... З глибокої землі, з глибини української землі динув стогін напів-мертвих Героїв. Так скінчилось безприкладне в історії світу героїство українських вояків, безстрашних повстанців під Базаром.

Упали всі під градом ворожих куль, як падали сотки та тисячі борців перед ними та після них. Вони впали в боротьбі за українську державність. Жила в них думка про повстання, коли їх розбито й змушено вийти закордон. І почали вони новий похід майже без виглядів на успіх. Почали й згинути в боротьбі. Їхній геройський чин затьмарює історичні Тернопілі. Герої старовинної Греції мали за собор армії, від яких чекали допомоги. Герої ж Базару виступали до змагу, покладаючись виключно на власні сили. І згинули лицарською смертю, без квиління, без плачу-благань, але з невмирущим гимном на устах. І по їхній смерті заповіт, висловлений Щербакком, запав глибоко в душі народу. Боротьба не перервалася. Почалась помста. І вгнана лис від повішених тіл комісарів, вилітали в повітря большевицькі ісполкоми. Бух героїв Базару поредив когорти нових борців, що з пісней на устах ішли в боротьбу за Україну та за неї вмирали.

ДРУГИЙ БАЗАР

Осінь 1941 року. Осінь, багата на гарні соняшні дні, що мистецьков руком оздоблювали різними барвами різьблені верхи дерев. Осінь, що запалявала листя мальовничими тонами, немов сама природа відзеркалювала те, що діялося в людському житті - полум'я війни та бойових заграєв.

Через українські землі прокотився вже смертоносний вал повозного знищення й тільки десь далеко на Сході, здригалась аємля від вибухів гарматних стрілен. Вигорілі українські міста із сумом дивилися на природу, а, споглядаючи на людей, немов просили Бога про помсту за знижену працю пілих поколінь.

Але, хоч фронт був уже далеко, війна в глибокому запіллі йшла далі. Кожного дня невидима рука пекельними петардами висаджувала в повітря різні громадські та культурні будови по містах. Її жертвов падали найцінніші пам'ятки української культури й свідки української слави та минулого.

У далекому запіллі, немов відгук тієї жорстокої боротьби на фронті, відбувався якийсь дивний змаг між двома вовчими імперіялізмами. Його жертвов падала українська Печерська Лавра, летіли в повітря старовинні українські храми, та, від німецьких тиранів і большевицьких агентів, гинули українські патріоти. Видно було, що московський большевизм, який, під натиском сили, залишив українські землі, докладє всіх зусиль, щоби знищити всі основи, на яких могло би відродитися українське національне життя, а рівночасно таку саму нищівну роботу веде новий "визволитель".

Була і третя - українська сила, що виростала стихійно, немов фенікс із згарих та руїни. Відбувалася чергова українська містерія. Нарід, що більше десяти мільйонів людей утратив під ударами московського імперіялізму, що його сили висмоктували большевицькі тьрми, тундри та ліси Сибіру, що по його землі стали суцільнов великов могилон українських жертв для найстрашнішої в світі потвори - большевицького НКВД, який мільйони українського активного елемента змобілізував силов в Червону Армію; нарід почав переживати весну свого відродження.

Українська сила формувалася із швидкіств та розмахом притаманним прикметам української землі. Її основнон стала Організація Українських Націоналістів, що від 1938 року посилила свон роботу на осередніх та східніх землях України у зв'язку з планами покійного полк. Євгена Коновальця - відродити революційний рух на корінних українських землях. Ідучи цїєр самоп дорогов, ОУН 1941 року доповнидз з Заходу послаблені підпільні кадри Наддніпрянщини. Завдяки політичним та революційним кваліфікаціям свого активу, ОУН скоро стала в новій дійсності першорядним фактором у розгортанні нового національно-революційного процесу. У ній злилися залишки СВУ, СУМ та індіа підсовєтські підпільні

групи. Український націоналізм, і своїм духово-моральним добром та з ясною державницькою програмою, став формуючим фактором нових здвигів українських народніх мас.

ж

Наближалася двадцята річниця розстрілу під Базаром 359 Лицарів Другого Зимового Походу, що був сміливим спробом підняти українські народні маси на повстання проти большевицького окупанта.

Центральне Керівництво ОУН для Осередніх та Східніх Земель, під проводом, закатованого пізніше в німецьким концтраціоному таборі сл. п. О. Кандиби-Ольжича, вирішило звеличити пам'ять Полягліх відповідним святом. Це свято мало виявити волю українського народу до самостійного життя та бути спробом революційної зрілості і готовості українського селянства, робітництва й інтелігенції до активної боротьби.

На початку листопада 1941 року Обласне Керівництво ОУН на Житомирщину дістало наказ улаштувати свято-маніфестацію на могилах Учасників Другого Зимового Походу, що розстріляні були большевицькими наїзниками. Члени ОУН мали перебрати завдання ініціаторів та оборони зібраного народу своїми босвими відділами перед можливим большевицьким чи німецьким нападом.

Вже за два дні перед маніфестацією з'їздилися селяни із Житомирщини, північної Київщини і навіть із-за Дніпра. Ковальський змальовує це так: "Ішли возами, цілими валками, ішли одинцем та групами. Ішли чоловіки, що в якийсь спосіб уникнули німецької неволі, ішли жінки, ішли діти. Зокрема багато було молоді, а серед неї й сивоусі діди, що брали активну участь у Визвольних Змаганнях 1917-21 років - старі повстанці, загартовані у боях, тверді, як їхня доля. Ішли ті всі, яких двадцять років неволі не зігнули, не скривили їхньої душі. Ішли горді, з піднесеним чолом, рішені, в разі потреби, силою відстояти свою волю. І не зважаючи на німецькі стежі, на загрози воєнного часу, прийшло кільканадцять тисяч людей."

21 листопада в 11-ій годині почалося велике свято Базару. Очевидець говорить: "Друг Волинець промовою відкриває свято. Говорить з трибуни в імені безіменних борців, що двадцять років у тяжких умовах большевизму провадили боротьбу, говорить в імені тих, що за той час віддали своє життя в тюрмах, концлагерах та розстріляні були в льохах чрезвычайки. Говорить про великі цілі, ясні завдання, про славу, честь, про свободу. Говорить про гідне життя у власній державі, говорить про все те, для чого жили та за що загинули 359. Говорить з трибуни, а довкруги жовто-блакитні прапори й тисячі-тисяч голов."

Після нього промовляли представники інших українських земель, представники організованого самостійницького руху.

А потім - Панахида з промовою Пан-отця, який двадцять років вів підпільну національну та душпастирську роботу, який не випускав із рук прапора, боровся в рядах Української Армії, який продовжував іти шляхами, на яких упали його провідники - сотники Опоха, Андрух та інші. Скінчивши промову, він передав чашу із святою землею з Могили 359 першому бігунові штафети, яка віднесла її в Київ для замурування у Св. Софії. Представники всіх українських земель одержали теж по грудці цієї землі. А наприкінці із тисячних грудей пролунав національний гимн..."

По двадцятьох роках лісами північної Волині пролунало могутнє "Ще не вмерла Україна", що новим гомоном, чародійною силою наповнило людей та українську природу. Те, "Ще не вмерла" линуло пізніше з уст тих, що зброєю захищали свою землю перед обома імперіялізмами, з його словами на землях гинуло тисячі революціонерів у тюрмах та концен-траційних таборах німецьких варварів.

х

Заява вірності традиціям Героїв зпід Базару мала прийти дуже скрро. Німці, тільки заскочені розмахом маніфестації, зайняли вичікувче становище. Поки тяжко озброєними відділами обсадили обсерваційні пункти, що панували над околицею. Піднесені до найвишого ступеня національні настрої учасників свята та добре zorganizована оборона Свята відділами ОУН, диктувала їм мовчанку.

Але вже того самого дня, по закінченні свята під Базарем, німецькі агенти почали виловлювати окремих людей, що брали в ньому участь. Кілька годин пізніше команда особливих відділів СС-ів та Гестапо переводили на Житомирщині арешти серед свідомих активних українців. Допомогали в цьому їм большевицькі агенти, які підготовляли зірвання Свята; а коли їм це не вдалося, почали наспідку з німцями, найбільше підступними та підлими засобами німецькими руками нищити українських націоналістів. Бо для большевиків на німців, не зважаючи на війну між ними на фронті, українські націоналісти стали ворогом ч. 1.

Зокрема, масові арешти відбулися на Коростенщині та в самому Коростені. Арештованих здебільшого відправляли до тюрми в Радомишлі, а по короткому часі до Житомира, де на вулиці Пушкінській переводили з ними коротке слідство та відправляли до льогу колишньої тюрми НКВД на вул. Миколаївській. Там, у гарному будинку на периферії міста був передсінок смерті. Там відбувалися найбільше жорстокі тортури.

До перших днів грудня арештовано понад двісті найсвідоміших українців. Хоч арештованих було багато так і серед них немало було взаємничених у праці ОУН, та не було ні одного випадку зради.

По варварських знущаннях прийшов другий Базар на Житомир-

щині. На передмісті Житомира, що його звуть Мальованкою, почалися вже з перших днів грудня розстріли українських революціонерів.

Вулицями Житомира кожного дня з великим поспіхом їхали авта, з яких лунало могутнє "Ще не вмерла". Авта приїздили на місце розстрілу... Ями вже були викопані фольксдойчерами. Немає точних даних, як відбувалися розстріли всіх груп, але про деяких, а саме тих, із яких почастило комусь урятувати своє життя. Такі дані маємо. А втекло ледве чотири особи. Двоє молодих, майже дітей, що втекли з тюрми в Житомирі, це Іван Демкович, який згинув у Харкові, розстріляний німцями 1942 року та Волинець-Петро Марчук, що згодом брав визначну участь у партизанській акції Української Повстанської Армії /УПА/, вславившись у боях з німецькими та большевицькими частинами і загинув з руки члена СБ Лебеда 1943 року.

Одну з груп розстрілювали 6-го грудня. Німці, привіаши свої жертви на місце розстрілу над ями та обступавши їх, казали їм по-одному підходити. Перша підійшла пані Орищенкова, попрощавшись з чоловіком. Якийсь п'яний СС вистрілив їй у груди і вона поринула в яму. За нею розстріляли її чоловіка, який брав визначну участь в організації маніфестації під Базаром. Тоді над яму підійшов організації-ний референт Обласної Екзекутиви ОУН на Житомирщині, який, зірвавши із себе сорочку, кинув катам її ввічі: "Стріляйте, кати! Слава Україні!" Його дальших слів не було чути, бо німці почали густо стріляти на Марчука, який вирвався з черги та помчав полями, зникаючи в сніговій заметілі.

Шляхом Орищенків, Сурмачів пішли десятки тисяч українських людей. Скоро вирости із землі нові могили українських борців біля Києва, Харкова, Полтави, Винниці, Рівного та інших міст і сіл України.

Український революційний рух розростається й кинів могутній виклик німецьким загарбникам та большевицьким агентам. Базар породив нових борців, нові героїчні змагання та нові могили, що кликатимуть нарід до боротьби за волю та незалежність.

х

"Мусимо не тільки знищити большевизм, як форму московського імперіалізму, але й не допустити до того, щоб його духовність стала власністю та способом думання якої-небудь української політичної групи."

Олег Ольжич-Кандиба

Д В А   Б А З А Р И

Була така сама багряно-срібна осінь, як тоді, двадцять років тому, коли на широких просторах України відбувалася останні акти величного Збройного Змагу українського народу проти червоного імперіялізму. Була така сама осінь, як два десятиліття тому, коли на вістрях мечів вирішувалася питання про те, чи над європейським Сходом має панувати сатана знищення та деспотичного терору, чи сонцем прогресивних здобутків Революції має освічувати Його українська Геллада...

Немов відгуком колишніх боїв на східних межах українських земель, дрижала земля, і тишу українських лісів та степів прорізувала стрілянина кулеметів. Все це нагадувало кожної хвилини, що десь недалеко відбувається величезний бій, що немов дика буря хоче все втягнути в свої обійми.

Було багато подібного в чарівній українській природі двох Листопадів, що їх відокремлювало один від одного повних двадцять років - між Листопадом 1921 року та Листопадом 1941.

Були попалені міста й села України, однаково війна залишала свої руїницькі сліди, - тільки цим разом вони були далеко сильніші: згарища міст, розторошені бомбами людські житла та різні громадські установи свідчили про те; та була різниця не тільки в силі та розмахові знищення війнової, але в тому, що вибивало тавро на всьому у самій війні!

Двадцять років тому в лісах північної Волині йшов затяжний нерівний змаг між тими, що боролися за право українського народу вільно жити на своїй землі та по-своєму формувати свій зміст життя, і тими, що на багнетах несли ворожу для нас правду та знищення; бій ішов між українськими вояками-повстанцями та чужими наємними полчищами, які підступом та насильством окупували Україну. Цього разу ішов бій між двома мілітарними потугами, між двома імперіялізмами за панування над українським народом, за його знищення. Один, що під покришкою галасливих большевицьких фраз, турмами, засланнями, штучно організованим голодом, винищив понад десять мільйонів українців, що русифікацією та іншими політичними заходами сподівався довершити своє діло й здійснити мрії московських царів - хотів довести свою роботу до кінця. Другий плянував Україну перемінити на свою колонію, у якій не було би українського інтелігентства, де український селянин мав бути тяглою худобою у возі націонал-соціалістичного "пана", а український робітник -- прикутий до німецького станка, мав віддавати рештки своєї крові та поту.

Хоч 1921 рік закінчував більше, як сім років війни на українських землях, а осінь 1921 нараховувала щойно кілька місяців її, та український нарід був в останньому разі

безперечно більше вичерпаний, ніж двадцять років тому. Його фізичні сили були послаблені п'ятирічками, побудованими на крові та поту трудящих, матеріальні добра пограбовані насильством соціалізацією чи переведенням усієї приватної власності українців та всього багатства України в руки московської митрополії, а духове життя — загальмоване через розстріли десятків тисяч українських культурно-духових працівників та придушене системою жахливого терору. Все активне було силою мобілізоване в червону армію й тільки деяким удалося уникнути військової служби.

Але, як на руїні царської імперії почалися могутні здвиги українського народу, одним із виявів якого і був другий зимовий похід 1921 року, так пограбована, спустошена та й вичерпана під кожним оглядом Україна видала із себе нові сили та стала на шлях національного відродження і нового духово-політичного формування. З глибини народнього духа піднялися сили, які серед найбільше, здавалося, несприятливих обставин скоро скристалізувалися та виставили когорти українських революціонерів, які створили своїми трудами новий могутній український революційно-визвольний процес.

Там, під Базаром, де в 1921 році кінчилася, відкрита ширшого розміру, збройна боротьба з окупантом, де в наявній формі зіткнулися два світи, дві ідеології, дві революції, де закінчувався етап збройної боротьби за Українську Державу і починалася нові широкогранні суспільно-політичні процеси й нові форми підпільної боротьби, почалася, року 1941 нова сторінка української історії, новий черговий суспільно-політичний процес. Заторкнуті хвилею українського націоналізму осередні та східні землі України підняли знову на шлях відкритої боротьби за свою державу.

В тому самому місці, де двадцять років тому більшовики розстріляли 359 Лицарів Другого Зимового Походу, тисячі седян та робітників з Волині й Поділля маніфестували свою волю до самостійного життя та свою готовість боротися до загибуні за Українську Державу. Замріяні ліси прорвало нестримне "Ще не вмерла Україна". По двадцятьох роках — з тиоючею грудею, спраглих волі й людської гідності... Це небув крик розагітованої юрби, але людей, що носили в серцях своїх тугу за чимсь найбільше істотним для людини, за можливість бути собою, бути як люди і нарід. Цей величкий вогонь їхній душ поставив їх пізніше на барикади збройної боротьби, де вони не словами, а ділом сказали своє національне кредо. Той самий поручник Волинець, що був організатором здвигу під Житомир у двадцять річницю першого Базару, що тільки завдяки незвичайній відвазі вирвався з рук німецьких катів, уже кілька місяців пізніше був у рядах українського партизанського руху, а згодом брав визначну участь у боях проти німецьких окупантів та большевицьких загонів, що нищили та грабували українські землі. З ним разом були його земляки — активні співучасники здвигу під Базаром.

21. листопада 1921 року стрілець Щербак над власною могилою сказав своє мужнє - "Стріляй, кате!", а по здвизі під Базарем біля Житомира над могилою залунало могутнє - "Ще не вмерла", і революціонер Сурмач, знявши із себе сорочку, кинув катом у вічі з - "Стріляйте, кати! Слава Україні!". Голос Щербака знайшов у десятках тисяч нових борців своїх вірних послідовників, гідних його чину. Організатори другого здвигу під Базарем двадцять років пізніше вогонь своєї любови до України та знамена нової боротьби передали у часі із святою землею з могили 359... Насичену кров'ю Дидарів землю взяли представники всіх українських земель... Це були символи українського відродження, нових борців, що виростають із законів української землі та з чистого українського серця, що за Україну віддає своє життя. Другий здвиг під Базарем був символом нових бурхливих днів на Україні, нових поривів та боротьби, що почалася ще тоді, коли над українською землею схрестились мечі двох апокаліптичних імперіялізмів.

Вже двадцятьп'ять років минає від Першого Базару та п'ять років від Другого. Обидва великі річниці сплітаються в одну цілість. І не тільки числами днів, в'яже їх в одну цілість глибокий внутрішній зміст їх. Обидва Базари - це виразні колони в українській історії, які побіч інших історичних подій, визначають непохитну боротьбу українського народу за свою Державу, а, значить, і за своє національне та соціальне визволення.

Базар - це доказ, що цих стремлінь не змогла та не зможе спинити жадна сила, хоч би це мали бути два чи всі імперіялізми разом!

Базар - це свідок невмірудости українського героїчного духа, що навіть серед найбільше несприятливих відносин виринає з усією своєю силою на діву арену!

Базар - це стовп Української Революції, що своїм стилем, змістом, мораллю та завданнями, є одноразовою, але у своїх основах відмінною та ворожою до всіх революційно-терористичних експериментів з брунатним чи червоним забарвленням. І тільки вона, як могутній духовий, моральний та політичний здвиг українського народу, може формувати наше велике завтра. Вона, а не чуже імперіялістичне насильство може розв'язати всі питання українського геополітичного простору.

Базар - це мemento, що на сторожі українських інтересів - стоїть український воїн-революціонер. Він підіймається кожночасно і завдавав і буде завдавати кожному, хто протростягає свої руки на українські землі, смертельних ударів. Віз є заporуков, що такий удар дістане в процесі дальшого розгортання Українських Визвольних Змагань червона імперіялістична Москва.

З м і с т :

Базар

Вам, що впали

Герої Базару

Другий Базар

Два Базари

